

ДОВЕРИЕ НА НАСЕЛЕНИЕТО В ОБЩЕСТВЕНИЯ КОНТРОЛ

Яна Тошева, Цветелина Търпоманова

УС „Инспектор по общественото здраве“, Медицински колеж,
Медицински университет – Варна

TRUST OF POPULATION IN PUBLIC CONTROL

Yana Tosheva, Tsvetelina Tarpomanova

TRS Public Health Inspector, Medical College, Medical University of Varna

РЕЗЮМЕ

Инспекторите по общественото здраве са държавни служители, чиято дейност е свързана с изпълнение на установените с нормативен акт здравни изисквания за контрол на обекти с обществено предназначение. Ето защо доверието на населението в коректното изпълнение на техните функции е от съществено значение.

Целта на изследването е, от една страна, да се проучи оценката на населението за дейността на инспекторите по общественото здраве, а от друга – да се установи доверието на обществото в осъществяването на контролните им функции.

Интервюирани са 123 души, избрани на случаен принцип, разделени по възраст и степен на образование. Над 2/3 от анкетираните са били проверявани от инспекторите от Регионална здравна инспекция и Областна дирекция по безопасност на храните, а немалка част са присъствали на такива проверки (общо 87,8% от респондентите). В болинството случаи (83,3%) инспекторите са имали адекватно отношение към проверяваните и коректно са разяснили процедурата. Близко 2/3 от интервюираните (65%) имат доверие в осъществявания от здравните инспектори контрол. Все пак респондентите споделят предложения за подобряване на ефективността на здравния контрол: повишаване възнаграждението на инспекторите, оптимизиране на нормативната уредба, стриктно мониториран здравен контрол, по-добра квалификация на кадрите. По този начин ще се повиши доверието и ще се възвърне респектът и уважението към институцията, която инспекторите по общественото здраве представляват.

ABSTRACT

Public health inspectors are civil servants, whose activity is related to the implementation of the established by a statutory instrument health requirements for control of sites of public importance. That is why the confidence of the population in the proper performance of their functions is essential.

The aim of the study, on the one hand, is to examine the population's assessment of the activities of public health inspectors, and on the other hand, to establish the confidence of the public in the exercise of their control functions.

There were 123 respondents, randomly selected individuals, divided by age and education. Over 2/3 of the respondents were inspected by inspectors from the Regional Health Inspection and Regional Directorate of Food Safety, and a significant proportion of them were present at such inspections (87.8% of respondents). In the majority of cases (83.3%), inspectors had an adequate attitude to the inspected and correctly explained the procedure. Nearly 2/3 of the respondents (65%) had confidence in the control exercised by health inspectors. However, respondents shared suggestions for improving the effectiveness of health control: increasing the remuneration of inspectors, optimizing the regulatory framework, strictly monitored health control, better qualification of the personnel. This will increase confidence and restore respect and deference to the institution that public health inspectors represent.

Keywords: public control, public health inspectors, trust

Ключови думи: *обществен контрол, инспектори по общественото здраве, доверие*

ВЪВЕДЕНИЕ

Доверието е сложна многоизмерна концепция, състояща се от рационален компонент (възникващ от опита) и ирационален компонент, основан на инстинкт и емоция, и се разглежда като очакване сред членовете на общността за конкретно честно поведение, насочено за нуждите на другите, в съответствие с някои общи норми (18,19).

За всяка държава един от най-важните въпроси в политически и социално-икономически аспект е общественото доверие в държавните служители, основано на техния професионализъм, морал и поведение (7,8,13,21). Намаляването на доверието може да доведе до неспазване на правилата и разпоредбите и до уронване на престижа на държавните служби (14,20).

През последните години у нас се наблюдава значително намаляване на общественото доверие в представителите на властите. В проучване на „Евробарометър“ за 2017 г. сред 28 страни на ЕС е видно, че над половината българи (67%) нямат доверие в най-важните национални институции – изпълнителна, законодателна и съдебна власт (3). Ниското доверие в държавните служители се дължи обикновено на корупция, нисък професионализъм, безотговорност, незачитане на населението и интересите му (14).

Инспекторите по общественото здраве (ИОЗ) са част от системата на държавния контрол и работят основно в две държавни институции: Регионална здравна инспекция (РЗИ) под ръководството на Министерство на здравеопазването (МЗ) и Областна дирекция по безопасност на храните (ОДБХ) към Министерство на земеделието и храните (МЗХ) (22,23). Те получават статут на държавен служител и са компетентните държавни органи за осъществяване на официален контрол в Република България в областта на общественото здраве (5,10). Дейността им е свързана с изпълнение на установените с нормативен акт здравни изисквания за контрол на обекти с обществено предназначение: контрол на продукти, стоки и дейности със значение за здравето на човека; контрол на условията на жизнената среда; надзор на заразните болести (2). Специалистите имат право на свободен достъп до обектите, продуктите, стоките, дейностите, компю-

тризираните системи за управление на информацията и лицата, подлежащи на контрол (4,5,11). По време на работа служителите взаимодействат с различни социални групи, изискват сведения и документи, свързани с прилагането на контрола и издават официални документи по утвърдени образци (18,19). Понякога стопанските субекти не са съгласни с поведението и констатациите на проверяващите, за което има предвидени административни процедури, в т.ч. и възможност за обратна връзка чрез анонимни анкети на електронните сайтове на РЗИ и БАБХ. Но за 2018 г. са обработени едва 26 анкетни карти, което означава, че много малка част от потребителите са пожелали да изразят своята позиция (1,13).

Целта на настоящото изследване е, от една страна, да се проучи оценката на населението за дейността на инспекторите по общественото здраве, а от друга – да се установи доверието на обществото в осъществяването на контролните им функции.

МАТЕРИАЛИ И МЕТОДИ

За изследването е използвано авторско полуструктурирано интервю. Въпросите са насочени към оценка на поведението на инспекторите при осъществяване на официалния контрол. Интервюирани са 123 души, избрани на случаен принцип. Проучването е проведено през 2018 г. Данните са обработени статистически чрез описателни показатели и са представени в графичен вид.

РЕЗУЛТАТИ И ОБСЪЖДАНЕ

От интервюираните 123 души 40,6% са мъже и 59,4% – жени. Разпределени са в три възрастови групи – от 18 до 30 г. (30,9%), от 31–50 г. (46,3%) и над 50 г. (22,8%). Респондентите са с висше (46,3%) и средно (52,8) образование.

Над 2/3 от респондентите са били проверявани от инспекторите от Регионална здравна инспекция и Областна дирекция по безопасност на храните. Всеки пети (22,8%) няма служебни взаимоотношения със здравните инспектори, но 1/2 от тях са били свидетели на инспекция от страна на компетентните органи по общественото здраве. Това определя и общия процент от 87,8% присъстващи по време на контрол лица, а 12,1% не

Фиг. 1. Разпределение на респондентите в зависимост от вида на взаимоотношенията им с ИОЗ

са присъствали на проверки и не са били лично проверявани от инспектори (Фиг. 1).

Мнението на 83,3% от присъстващите по време на контрола лица (проверявани и свидетели) е, че при осъществяване на проверка инспекторът спокойно е разяснил предстоящата процедура, което се и очаква при осъществяване на официален контрол от държавен служител. Според 7,4% инспекторът е повишавал тон и е заплашвал със санкции служителите в подлежащия на контрол обект. Същият процент респонденти заявяват, че и двете страни (проверяван и инспектор) са влезли в конфликт при проверката. Не е изключено препятствията при осъществяване на инспекция да са от служителите, работещи в обектите. Твърдението се потвърждава от 4,6% от анкетираните. Те отчитат, че проверяваните лица са отказали съдействие на инспекторите. Според 8,3% от интервюираните контролните органи са се опитвали да тушират възникналото напрежение между тях и служителите (Фиг. 2).

Все пак окуражаващ е фактът, че в болшинството случаи инспекторите са имали адекватно отношение към проверяваните и коректно са разяснили процедурата.

При оценяване на дейността на инспектора по обществено здраве са получени следните резултати: според 52,7% от интервюираните здравни-

Фиг. 2. Мнение на присъстващите по време на контрол лица за поведението на ИОЗ при осъществяване на проверка

те инспектори изпълняват коректно задълженията си, 49,07% от респондентите не споделят това мнение, а 10,2% нямат ясно становище по въпроса. Негативното мнение се опира на твърдения, че инспекторите изпълняват формално задълженията (35,8%) или ги изпълняват избирателно, когато е налице лично облагодетелстване (15,4%). Според 4,9%, инспекторите не изпълняват задълженията си, за да избягват конфликтите с проверяващите. Малък е дялът на лицата, които считат, че причината е в недобре написаните наредби (3,3%) или поради некомпетентността на контролните органи (3,3%) (Фиг. 3). Не се наблюдава статистически значима разлика в оценката на анкетираните в зависимост от техните пол, възраст и образование.

Фиг. 3. Причини за негативна оценка на дейността на ИОЗ, според интервюираните лица

Близо 2/3 от интервюираните (65%) имат доверие в осъществявания от здравните инспектори контрол. Аргументите, които изтъкват, са, че въпреки различните по характер препятствия (нормативни, политически, обществени), инспекторите изпълняват своите задължения, компетентни са, стараят се да съдействат максимално по време на контрола, който при всички случаи е необходим.

Останалата една трета от респондентите (33%) не се доверяват на резултатите от обществения контрол, тъй като считат, че инспекторите вършат своята работа избирателно или под натиск в зависимост от очакваните облаги, не винаги са компетентни, не зачитат достойнството на проверяваните, изпълняват формално задълженията си, като причина за това е ниското им заплащане и др.

Интересен феномен е, че значителна част от интервюираните имат аргументи в полза и на двете твърдения. Част от лицата с позитивна оценка (4,4%) нямат доверие в контрола поради формалното изпълнение на задълженията и съмнението за корупция на здравните инспектори. От друга страна, 27% от респондентите, които считат, че има доста пропуски в осъществяването на дейността на инспекторите, все пак имат

доверие в контролните им функции, защото се касае за квалифицирани кадри, с дълъг стаж и опит, работещи въпреки ниското заплащане и неблагоприятните условия на труд.

Без мнение по въпроса са 2% от участниците в проучването. Отново няма съществена разлика в твърденията в зависимост от пол, възраст и образование.

Респондентите имат различни предложения за подобряване на ефективността на здравния контрол. Някои от тях са: промяна във възнаграждението на инспекторите с цел да се повиши мотивацията им и да се възпрепятства корупцията; оптимизиране на нормативната уредба; по-чест и по-стриктно мониториран здравен контрол; въвеждане на нови и подготвени кадри и др. По този начин ще се повиши доверието и ще се възвърне респектът и уважението към институцията, която инспекторите по обществено здраве представляват.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Без съмнение, инспекторите по обществено здраве трябва да притежават добра професионална квалификация, широка обща култура и не на последно място – високи морално-етични качества. За осъществяване на тяхната дейност се изискват специализирани знания, комуникативни умения, креативност за решение на нестандартни задачи, работа в екип и авторитет в обществото (6,15). Доверието на гражданите е показател за ефективността на работата на инспекторите (9).

Близо 2/3 от интервюираните (65%) имат доверие в осъществявания от здравните инспектори контрол. Все пак респондентите имат предложения за подобряване на ефективността на здравния контрол: повишаване възнаграждението на инспекторите, оптимизиране на нормативната уредба, стриктно мониториран здравен контрол, по добра подготовка на кадрите. По този начин ще се повиши доверието и ще се възвърне респектът и уважението към институцията, която инспекторите по обществено здраве представляват..

ЛИТЕРАТУРА

1. Анализ на административното обслужване, проучванията на удовлетвореността на потребителите и подадените сигнали и предложения в българската Агенция по безопасност на храните за 2018 г.

- <http://babh.government.bg/userfiles/files/AOPVOI/%20>
2. Грудева М., С.Пенева, Д.Близнакова и др., Методика на практическото обучение на студентите от професионално направление „Здравни грижи“ - книга 4, МУ-Варна, с.225-228
 3. Евробарометър 90, Национален доклад, Общественото мнение в Европейския съюз –България, стр. 4 <https://www.dnevnik.bg/file/3390268.pdf>
 4. Закон за Българската агенция по безопасност на храните, ДВ, бр. 8/ 2011 г., изм и доп. ДВ бр. 58/2017 г.
 5. Закон за държавния служител, ДВ бр.67/ 1999г., 68/ 2013г.
 6. Илиева С., С. Димитрова, Н.Кънева, И.Кунова, Административна реформа и мотивация за работа на държавните служители, Професионално обединение на държавните служители, София, 2005
 7. Кайманов А., Формирование доверия населения к государственным служащим, 2004, Москва, <https://www.dissercat.com/content/formirovanie-doveriya-naseleniya-k-gosudarstvennym-sluzhashchim>
 8. Кодекс за поведение на служителите в държавната администрация. 2004. ПМС № 126 от 11.06.2004 г., ДВ. Бр.53/ 2004г
 9. Копылова Ю. Доверие населения как фактор повышения социального статуса органов государственной власти, 2003 <http://nauka-pedagogika.com/psihologiya-19-00-05/dissertaciya-doverie-naseleniya-kak-faktor-povysheniya-sotsialnogo-statusa-organov-gosudarstvennoy-vlasti#ixzz5rbumnsj9>
 10. Корупцията в държавните учреждения, https://kzp.bg/data/content/u/8/upload/obuchenie_koruptsiya_konflikt_na_interesi.pdf
https://kzp.bg/data/content/u/8/upload/obuchenie_koruptsiya_konflikt_na_interesi.pdf
 11. Наредба № 36 от 21 юли 2009 г.на МЗ за условията и реда за упражняване на държавен здравен контрол, ДВ. Бр.63/ 2009г, изм и доп.ДВ бр. 82/ 2014
 12. Одри К, М.Тимъти, Катрин Т. Е.и Т. Косацки. 2011. Канадски журнал за

- обществено здравеопазване / Ревю Канадиен де Санте'e Publique, Vol. 102, No. 6 (ноември / декември 2011 г.), стр. 432-436 Публикувано от: Канадското асоциация за обществено здравеопазване статии, <http://www.jstor.org/stable/41995652>. Accessed: 14/06/2014 09
13. Отчет за дейността на РЗИ-Варна за 2017г. стр. 7, <http://www.rzi-varna.com/strategy.php>
 14. Работим за хората, Стратегия за развитие на държавната администрация (2014 - 2020 г.) <https://www.eufunds.bg/sites/default/files/2018-11/1434121594.pdf> - стр. 3, 10, 16, 24, 40
 15. Стрекалова Н., Вл.Семенов, Г.Рогова, Профессионална среда как фактор професионального развития государственных служащих налоговой службы <https://cyberleninka.ru/article/n/professionalnaya-sreda-kak-faktor-professionalnogo-razvitiya-gosudarstvennyh-sluzhaschih-nalogovoy-sluzhby>
 16. Устройствен правилник на Българската Агенция по Безопасност на Храните, ПМС № 35 от 14.02.2011 г., ДВ, бр. 15 /2011г.
 17. Устройствен правилник на Регионалните здравни инспекции на МЗ, ДВ. бр.6 /2011г., изм. ДВ. бр.31 / 2011г
 18. Mercianova и V.V. Yakimets V.N. Pakhomova Е.І ДОВЕРИЕ НА ГРАЖДАН ЗА ДЕЙНОСТ Проблеми на държавното и общинското управление. 2012 г. № 4 стр.4
 19. Samantha B Meyer, Annabelle M Wilson, Michael Calnan, Julie Henderson,4 John Coveney,2 Dean mccullum,5Alex R Pearce,6 Paul Ward,2 and Trevor Webb, (2017) In the interest of food safety: a qualitative study investigating communication and trust between food regulators and food industry in the UK, Australia and New Zealand, BMC Public Health. 2017; 17: 189., Published online 2017 Feb 13. Doi: 10.1186/s12889-017-4118-x PMID: PMC5307823 <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC5307823/>.
 20. Trust in government, policy effectiveness and the governance agenda, Government at a Glance 2013, © OECD 2013 https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/gov_glance-2013-6-en.pdf?Expires=1563217629&id=id&accname=guest&checksum=0500FE580EA48A1EFD45C36327A05566
 21. Wilson A, Coveney J, Henderson J, Meyer S, Calnan M, Caraher M, Webb T, Elliott A, Ward P.(2013) Trust makers, breakers and brokers: building trust in the Australian food system. BMC Public Health. 2013 Mar 15;13:229. Doi: 10.1186/1471-2458-13-229. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/23496819>
 22. <http://www.rzi-varna.com/>
 23. <https://odbh-varna.com/>

Адрес за кореспонденция:

Ас. Яна Тошева

УС ИОЗ, МК-Варна

Медицински университет - Варна
e-mail: qna.tosheva@gmail.com